

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 25.

Fredagen den 8 december.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen, varjämte undertecknad på grund av förfall för sekreteraren, enligt herr förste vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande december.

§ 2.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Jonstorp Lilla nr 1 i Skaraborgs län.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och remitterades till första särskilda utskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

- nr 58 av herr *Tengström m. fl.*;
- nr 59 av herrar *Onsjö* och *Olsson* i Kullenbergstorp;
- nr 60 av herr *Hallén*; och
- nr 61 av herr *Karlsson* i Munkedal.

§ 4.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 201, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Jonstorp Lilla nr 1 i Skaraborgs län, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Jonstorp Lilla nr 1 i Skaraborgs län.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 25.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å kaffe jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till vissa luftskyddsåtgärder;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa oförutsedda utgifter på kapitalbudgeten m. m.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för utlämnande av lån till anläggningar för artificiell torkning av vallskördarna m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, m. m.; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner till viss lärarpersonal under tjänstledighet för militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap m. m.; samt

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2—4 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen om tjänsteplikt för medicinalpersonal.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Henriksson*, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m.; och

herrar *Hansson* i Hönö och *Staxäng*, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till förordning om industrisockerskatt, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Örebro	under 2 dagar fr. o. m. den 8 dec. och
» <i>Ericson</i> i Boxholm	» 5 » » » 8 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 9 december.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen, varjämte undertecknad på grund av förfall för sekreteraren, enligt herr förste vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på fråga
och
interpellation.*

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Forslund**, som anförde: Herr talman! Den 2 i denna månad har herr Holmbäck i en enkel fråga till mig omnämnt, att regeringsrätten den 23 november upphävt ett beslut, genom vilket stadsfullmäktige i en av våra kuststäder anslagit medel till luftvärnskanoner. Motiveringen för utslaget vore den, att det icke tillhörde de angelägenheter, som en kommun ägde vårda, att skaffa vapen för militärt ändamål. Under åberopande härav har herr Holmbäck frågat mig, om proposition vore att förvänta för att avlägsna det missförhållande, vilket enligt regeringsrättens utslag kommunallagstiftningen i nuvarande situation visade.

Med kammarens den 5 i denna månad givna tillstånd har herr Janson i Frändesta — under hänvisning till det nyss omnämnda regeringsrättsutslaget — interPELLERAT mig, om jag avsåge att vidtaga sådana åtgärder, att tidigast möjligt under 1940 års lagtima riksdag förslag till sådan ändring av kommunallagen avlämnades, att kommun finge rätt att anvisa medel till anskaffning av luftvärnsmaterial.

Då såväl herr Holmbäcks fråga som herr Jansons interpellation är av samma reella innebörd, har jag ansett lämpligt att besvara dem i ett sammanhang.

Först vill jag meddela vissa huvudfakta i ärendet.

I juni i år beslöt stadsfullmäktige i Västervik att för anskaffande av minst en tropp 40 mm. luftvärnskanoner med tillbehör anvisa ett anslag å 145,000 kronor att till ett belopp av 50,000 kronor bestridas av medel ur spritvaruberedningsbolagets fond och till återstående belopp, 95,000 kronor, anskaffas genom uttaxering med en femtedel under vart och ett av åren 1940—1944. Föreningen för Västerviks luftvärn skulle anskaffa dessa luftvärnspjäser med tillbehör samt överlämna dem till staten.

Besvär över stadsfullmäktiges beslut anfördes av åtskilliga personer. Därvid anfördes bl. a., att stadsfullmäktige överträtt sin befogenhet; beslutet stode i strid med lag och författning; då Västervik tyngdes av dålig ekonomi och höga skatter funnes ingen rimlig anledning för staden att låta uttaxera medel för ett ändamål, som det tillkomme statsverket att fylla.

Länsstyrelsen i Kalmar län lämnade besvären utan bifall och yttrade bl. a.: Med hänsyn till de förpliktelser och befogenheter, som genom de senaste årens lagstiftning tillagts kommunerna i fråga om det civila luftskyddets uppbyggande, syntes åtgärder för skydd mot luftfara numera vara att hänföra till sådana gemensamma hushållningsangelägenheter, vilka kommunen författningens enligt ägde att själv vårda. Då anskaffande av lokalt luftvärn uppenbarligen

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)
utgjorde ett viktigt led i strävandena att tillgodose behovet av sådant skydd, funne länsstyrelsen, att stadsfullmäktige genom klandrade beslutet icke kunde anses hava handlat i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskridit sin befogenhet.

Besvär över länsstyrelsens utslag anfördes hos regeringsrätten, som anförde: Enär anskaffande av vapen för militärt ändamål icke tillhörde de angelägenheter, som kommun äger vårda, samt stadsfullmäktige följaktligen genom det klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, finner Kungl. Maj:t skäligen att med ändring av länsstyrelsens utslag upphäva samma beslut. Det bör nämnas, att detta regeringsrättens utslag dikterades av tre ledamöter. Två ledamöter voro av skiljaktig mening och funno ej skäl att göra ändring i det domslut, var till länsstyrelsen kommit. Som motivering anfördes, att stadsfullmäktige, med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden samt vad i målet blivit upplyst angående värdet av staden tillhöriga fastigheter och anläggningar i övrigt, icke genom klandrade beslutets fattande kunde anses hava överskridit sin befogenhet.

Särskilda sakkunniga, som år 1937 utarbetat betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor, anförde bland annat, att man torde få antaga, att kommunerna icke i allmänhet ägde anslå medel till luftförsvaret. Tillräckliga skäl för att föreslå någon principiell ändring i detta avseende syntes icke föreligga. Emellertid ansågo de sakkunniga icke uteslutet, att åt gällande bestämmelser om kommunernas ekonomiska förvaltning kunde givas sådan tolkning, att rätten att inom måttliga gränser bevilja anslag till skydd för kommunens egna anläggningar i vissa fall erkändes.

I samband med fråga om befrielse från skattskyldighet för så stor del av inkomst, som svarade mot gåva, vilken lämnats till luftvärdet, anförde bevillningsutskottet vid 1938 års riksdag, bland annat, att luftvärn för en viss ort givetvis vore till stort gagn för de personer, som vore bosatta på orten eller där hade sin anställning. I likhet med försvaret i övrigt utgjorde emellertid luftvärdet en rent statlig uppgift, varmed kommuner icke ägde taga någon befattning. Skattelättnad enligt kommunalskattelagen för gåvor till luftvärdet skulle — såsom kammarrätten i yttrande till utskottet framhållit — innebära en indirekt överflyttning av kostnaderna för vissa staten åvilande uppgifter å primärkommunen genom minskning av skatteunderlaget. En sådan minskning vore ägnad att öka skattebördan för de skattskyldiga inom kommunen. Utskottet ansåg det därför betänkligt att medgiva skattelättnad vid taxering till kommunal inkomstskatt för gåva av angiven beskaffenhet och avstyrkte härom framställda förslag. Bevillningsutskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

I en motion vid 1939 års lagtima riksdag om rätt för Kungl. Maj:t att mottaga bidrag från kommun till anskaffning av luftvärnspjäser till hemortens försvar samt att tillskjuta viss del av anskaffningskostnaderna anförde herr Janzon i Frändesta m. fl., bland annat, att riksdagen klart och tydligt borde uttala som sin mening, att den icke ansåge hinder böra möta mot att kommuner i likhet med privata företagare och främst till skydd av sina egna anläggningar deltog i gåvor av luftvärnsmateriel. Enligt motionärernas mening strede ett sådant förfaringsätt från kommunernas sida icke mot gällande kommunallagar. Skulle riksdagen dock anse detta vara fallet, borde kommunallagarna ändras. — Statsutskottet anförde i utlåtande över motionen, att utskottet icke ansåge lämpligt att staten genom anvisning av medel skulle stimulera kommunerna att anskaffa viss försvarsmateriel, men gjorde ej något direkt uttalande av den innebörd, som i motiveringen till motionen ifrågasatts. På hemställan av utskottet avslogs motionen av riksdagen.

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

I en annan motion vid samma riksdag, väckt av herr Åqvist, yrkades — sedan i motiveringen uttalats, att lokala anstalter för såväl luftvärn som luftskydd borde räknas till kommunernas gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter — att riksdagen måtte antaga sådana ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, att till gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter måtte hänföras även anstalter för lokalt luftskydd. I utlåtande över motionen gjorde konstitutionsutskottet vissa uttalanden rörande kommunernas behörighet på luftskyddets område samt anförde, att, därest mera preciserade bestämmelser än de nuvarande behövdes på nämnda område, sådana icke borde införas i kommunallagarna utan i den speciella luftskyddslagstiftningen. I enlighet med hemställan av konstitutionsutskottet för- anledde motionen icke till någon riksdagens åtgärd.

Jag vill i detta sammanhang betona den skillnad, som föreligger mellan *luftvärn*, å ena sidan, och *luftskydd*, å den andra. I fråga om luftskyddet hava kommunerna redan nu åtskilliga såväl rättigheter som skyldigheter.

För egen del hyser jag samma uppfattning, åt vilken riksdagen på sätt i det föregående anförts tidigare synes hava givit uttryck. Med hänsyn härtill har jag icke för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att i nu ifrågakvarande hänseende vidtaga åtgärder för ändring av gällande lagstiftning.

Härefter yttrade:

Herr Janson i Frändesta: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation och för att svaret lämnats så fort och varit så pass utförligt.

Det har ju tidigare ansetts som klart, att det var en statens angelägenhet att sörja för rikets försvar. Det är ju statsmakterna och inte kommunerna, som genom sitt handlande bestämma vårt förhållande till andra länder. Det kan ur den synpunkten också vara rimligt, att staten ensam sörjer för vårt försvar. Men som vi alla innerligt väl veta har det moderna kriget dock ställt gamla begrepp på huvudet. Luftkriget och även andra fientliga åtgärder rikta sig inte bara mot stridskrafterna utan även i stor utsträckning mot civilbefolkningen och dess egendom. Konsekvensen av detta har också blivit, att kommuner och enskilda på ett helt annat sätt än tidigare ha tvingats att direkt intressera sig för att minska farorna från luften. Man har också fått släppa på principen om försvaret såsom en staten ensam berörande angelägenhet. Man har i stor utsträckning överlåtit åt enskilda och kommuner att övertaga med luftskyddet sammanhängande åtgärder. Härmed ha dessa uppgifter, som väl också ursprungligen uttryckligen räknats som försvarsuppgifter, blivit förklarade vara sådana egna behov, som kommun äger att tillgodose enligt den tolkning, som givits kommunallagarna. Statsmakterna ha också direkt uppmuntrat enskilda företagare och enskilda personer att skänka belopp för luftvärnet i hemorten genom beviljande av viss skattefrihet för gåvor, som sådana enskilda och företag ha lämnat. Det bör kanske i detta sammanhang påpekas, att de skänkta pjäserna övertagas av staten enligt gällande kungörelse. Det blir alltså i statens hand som handhavandet av luftvärnet lägges. Det är naturligtvis meningen, att i de fall, då kommuner ekonomiskt skulle bidra till pjäsernas anskaffning, också dessa skulle överlämnas till staten med endast det villkoret, som riksdagen har godkänt i samband med överlämnande av pjäser genom enskilda, nämligen att pjäserna få användas uteslutande för hemortens, hemkommunens, försvar. Med klar insikt om vad luftvärnet betyder ha också ett par städer i utsatt läge tidigare beviljat anslag, och jag vet att förberedelser försiggå för sådana anslags beviljande i andra städer. Var-

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

för skall en stad inte ha rätt att bidra till skyddet av sina anläggningar, när enskilda ha fått denna rätt? Det är ju dock så, att i många av våra städer ha de enskilda fastighetsägarna relativt små, obetydliga fastigheter. De stora dyrbara fastigheterna, de stora, dyrbara anläggningarna ägas av kommunen, staden.

Regeringsrättens beslut fattades, som herr statsrådet här själv påpekade, med endast tre röster emot två. Regeringsrätten har att tolka gällande lag, lagarna få ju sedan vara hur otidsenliga som helst i visst avseende. Denna del av kommunallagen, nämligen om vad som betraktas såsom gemensamma hushållningsangelägenheter, härstammar för övrigt från den äldre upplagan av vår kommunallag och överfördes utan ändringar i den nya, som nu gäller.

Herr statsrådet ställde sig för övrigt bakom riksdagens tidigare beslut och anser sig därmed för sin del vara skyddad. Jag måste ju säga, att jag för min del finner den motivering, som herr statsrådet därom förebragt, diskutabel. Bevillningsutskottet har visserligen 1938 i samband med frågan om befrielse från skatt för gåva till luftvärnet uttalat, att luftvärnet är en statlig uppgift, men man har fört resonemanget fram till detta med utgående ifrån skattesynpunkterna. Och för övrigt, herr statsråd, *så var det ju 1938* som bevillningsutskottet gjorde detta uttalande!

Beträffande konstitutionsutskottets uttalande, som herr statsrådet också har tagit med och som gjordes 1939, i våras alltså, så säger man där icke ett ord om luftvärnet. Man uppehåller sig vid luftskyddet, och herr statsrådet påpekade nyss själv, att det är skillnad mellan luftskydd och luftvärn. För övrigt hänvisar konstitutionsutskottet till att ärendet icke torde falla under dess behandling utan borde upptagas av annat utskott.

Vad slutligen angår statsutskottets yttrande över den av mig m. fl. vid lagtima riksdagen i år väckta motionen, så undviker man i detta utskottsutlåtande att taga ställning till motionärernas begäran om ett uttalande, som klarlägger kommunernas rätt att anslå medel för luftvärnet. Man avslög emellertid en begäran i motionen om statligt tillskott för att fylla ut eventuella brister. Jag kan inte se, att detta statsutskottsutlåtande ger herr statsrådet något stöd för sitt ställningstagande.

Innan jag lämnar den formella sidan av saken vill jag till sist säga, att jag har hört att man på en del håll är rädd för att kommunerna nu i någon sorts panikstämmning skulle kunna gå för långt, när det gäller att bevilja medel till luftvärnet. Jag tror inte, att risken är så stor. Man kan i varje fall lätt gardera sig mot den genom att ordna det så, att beslut om anslag till luftvärnet underställes Kungl. Maj:ts prövning i likhet med vad som sker med en del andra kommunala beslut.

Till slut, herr talman, vill jag fråga: är det verkligen nu rätta tiden att avfärda en sådan här sak med formella skäl? Ha vi dock inte i dessa dagar, herr talman, en åskådningsundervisning av sådant slag, att man något måste lätta på paragrafbundenheten? Vad innebär herr statsrådets ståndpunkt? Jo, att mindre ekonomiskt bärkraftiga städer, städer som inte ha sådan strategisk betydelse, att statsmakterna där ordna med luftvärn, städer där befolkningen inte har råd att på frivillig väg samla ihop till ett luftvärn, vilket man ofta har i större och rikare städer, dessa städer få bli utan. Så är det i t. ex. Västervik. Man försökte med en frivillig insamling. De belopp man fick fram voro små. Där finns ingen storindustri, där finnas inga människor med stora förmögenheter, och så är det också på andra håll. Sätter man nu genom statens ingripande eller brist på ingripande ett hinder i vägen för dessa städers strävan att skydda sina anläggningar, att skydda hus och hem, liv och egendom åt sina invånare, kan jag inte se annat än att det måste bli statens oavvisliga

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

plikt att omedelbart gå i författning om att i dessa städer ordna luftvärnsfrågan. Tyvärr torde väl statens möjligheter med de stora engagemang, som vi redan ha för vårt försvar, vara små. Det är därför jag tycker att det är tråkigt, att herr statsrådet har intagit denna ställning.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag får framföra min tacksamhet till herr statsrådet för det svar han lämnat. Jag kan emellertid inte annat än i likhet med den föregående talaren beklaga herr statsrådets negativa inställning till frågan.

Herr statsrådet instämde i de synpunkter, som riksdagen »synes» ha intagit. Herr statsrådet sade inte, att riksdagen hade gjort vissa synpunkter gällande, utan herr statsrådet sade, att riksdagen »synes» ha gjort dem gällande. Jag lade märke till den skillnaden.

Det beslut, som fattats av regeringsrätten, har mig veterligt inte på något håll uppväckt klander i fråga om den formella lagtolkningen. Men utomordentligt många personer ha ställt sig frågande till den lagstiftning, på vilken regeringsrättens utslag är grundat. För utomordentligt många personer framstår det som oriktigt att de, som ha beslutanderätten i orterna, icke under närvarande situation skola ha möjlighet att kunna anslå medel till luftvärn. Till luftskyddet ha kommunerna rätt anslå medel, till luftvärn icke. Men det är ju ändå så, herr talman, att det bästa luftskyddet kanske i många fall är ett gott luftvärn. Gränsen mellan luftskydd och luftvärn är tvivelaktig.

En lagstiftning på det område, som vi diskutera, kan förses med många garantier för att hindra förhastade beslut. Den kan förses med den garantien, som herr Janson i Frändesta anförde, att Kungl. Maj:t skall pröva i det särskilda fallet, om en kommuns beslut bör genomföras eller inte. Det är denna tanke, som enligt vad jag kan finna ligger bakom minoritetens i regeringsrätten ståndpunkt, då den yttrar, att med hänsyn till värdet av de fastigheter, som det är fråga om i Västervik, stadsfullmäktiges beslut bör upprätthållas. Man skulle också kunna tänka sig, att en lagstiftning blott skulle få temporär giltighet eller ett beslut måste fattas med kvalificerad majoritet. Man kan nog tänka sig andra garantier också, men, herr talman, det är saker för sig. Vad som här är viktigast är, att kommunerna i nuvarande situation, i december 1939 och under 1940, verkligen få möjlighet att anslå medel till det ändamål, varom här är fråga.

Tillåt mig, herr talman, att till slut säga, att jag på den här punkten, liksom jag har haft tillfälle att göra det också på andra punkter, beklagar en bestämmelse i riksdagsordningen, nämligen den, att det för de enskilda riksdagsmännen vid en urtima riksdag är förbjudet att väcka motion i andra frågor än sådana, som Kungl. Maj:t förelägger riksdagen. Detta stadgande i riksdagsordningen är skrivet med tanke på helt andra förhållanden än dem, som vi ha nu vid denna riksdag. Denna riksdag är inte inkallad för att bedöma något visst ärende. Den är inkallad i anledning av en viss politisk situation, och detta borde göra, att vi borde ha rättighet att motionsvis framlägga de synpunkter i förekommande frågor, som vi kunna ha att bringa fram. Jag beklagar det därför, att i så fall skulle det varit möjligt att vid denna riksdag motionsvis draga den nu föreliggande frågan under riksdagens prövning.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Forslund: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att delade meningar kunna råda rörande lämpligheten av de nuvarande bestämmelserna i våra kommunallagar. Men man får i detta sammanhang inte förbise, vilket ofantligt komplicerat problem det är, när man börjar tala om kommunernas beskattningsrätt. Det är ju ett problem, som ock-

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

så hör samman med den statliga beskattningen. Det rör ju uppdelningen av skattebördan emellan dessa två, stat och kommun. Att på så här kort tid i ett interpellationssvar eller till kommande riksdag säga, att på denna punkt är det så väl tillrättalagt, att här skall riksdagen vara beredd att medge en utökning av kommunernas befogenheter, när det gäller beskattningen, är nog inte möjligt. Frågan är nog, menar jag, så pass komplicerad, att den tarvar ett något övertvägande. Även interpellanten måste förstå den försiktighet, som i detta fall iakttages från regeringens sida.

Jag vill påminna därom, att det blir ju inte flera människor i kommunerna därför att man tar till beskattningsvägen, utan är det så att viljan finns — och jag tror den finns — så är det klart, och jag har även räknat härmed, att man skall kunna få de bidrag, som man önskar i en speciell kommun för att stödja anskaffningen av luftvärnsmateriel. Denna frivillighet finns ju, som sagt, och man har väl ingen anledning att betvivla att den också tillämpas, där man tar initiativ.

Jag vill ännu en gång säga, då man beklagar sig över att jag intagit en negativ ståndpunkt, att min inställning icke är förestavad av annat än att iakttaga vad riksdagen själv synes ha givit uttryck för att iakttaga i en så komplicerad fråga som denna.

Herr **Holmbäck** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! De synpunkter, som herr statsrådet anført, förstår jag naturligtvis mycket väl, och jag förstår att han ansluter sig till den uppfattning, som han säger att riksdagen synes ha givit uttryck åt. Han använder fortfarande ordet »synes».

Men här är det inte, tror jag, fråga om långa utredningar och att vara allt för försiktig, utan här är det en fråga, vars lösning brådskar, och det står för mig såsom det väsentliga. Det finns andra frågor, där regeringen har inskridit mycket hastigt. För närvarande ser jag i tidningarna, att vederbörande utskott har avgivit utlåtande över värnskattepropositionen. Denna viktiga fråga lägger regeringen fram på riksdagens bord utan att höra en enda myndighet, och då tycker jag också att det inte finns några principiella skäl för att inte kunna ta upp även en fråga av denna typ.

Jag anlägger dessa synpunkter bland annat därför, herr talman, att för ungefär ett år sedan jag försökte väcka intresse för att anskaffa luftvärnskanoner genom statens försorg till ett samhälle, men det gick inte enär andra ändamål måste gå före. Det är även på grund av denna erfarenhet som jag tycker, att man skall inte säga nej, om kommunerna vilja skaffa sig luftvärnskanoner.

Vidare yttrade:

Herr **Fast**: Herr talman! Jag tror, att riksdagen mycket väl visste vad den ville, då den gjorde en klar begränsning mellan luftskydd och luftvärn. Jag minns mycket väl, att konstitutionsutskottet för sitt vidkommande hade en klar syftning, då det gjorde denna avgränsning. Utskottet ansåg nämligen, att luftvärnet var en statens uppgift, medan luftskyddet var en kommunernas angelägenhet, reglerad delvis genom ingripande ifrån statens sida med klart åläggande i vissa syften men frivillig därutöver. När man vill göra denna fråga till en försvarsfråga, är jag inte riktigt säker på att man därvidlag har rätt.

Vad kommer det nu att leda till, om det skulle bli på det sättet, att kommunerna utan vidare skulle, därest de ha råd och lägenhet därtill, ehuru de icke befinna sig i något särskilt utsatt läge, kunna anslå medel till sådana ändamål? Jo, de skulle kunna lägga sig till med att som gåva till staten lämna luftvärns-

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

kanoner, medan andra kommuner med betydligt mera utsatt läge men kanske ur statens synpunkt mycket nödvändigare att försvara, skulle få stå efter därvidlag. Tyder inte detta på att vi här röra oss med en uppgift, som åvilar staten? Jag tror inte att det blir flera luftvärnskanoner här i landet, om staten t. ex. beviljar så och så mycket pengar för ändamålet. Det förutsättes nämligen, att det produceras för fullt vad vi orka med, och att när behov därav föreligger de komma att bli placerade på de punkter, där de ur statens synpunkt bäst behövas. Steget från luftvärnskanoner och till stridsflygmaskiner är ju inte så långt. Det torde vara ganska klart, att dessa senare bli ett ännu effektivare medel som luftvärn än vad luftvärnskanoner äro. Men jag tror inte att det är så många i denna kammare, som skulle finna det lämpligt, att man toge också det andra steget i den här riktningen. Men har man tagit det första, är det alldeles självklart att det också följer med, att man tar det andra. Jag är inte riktigt övertygad om, att man vid närmare eftertanke anser sig berättigad att utan vidare ta ett sådant steg, som kan föra med sig dylika konsekvenser. Även om det är skillnad mellan läget 1938 och 1939, som även jag är den förste att erkänna, tror jag inte att man därför skall handla annorlunda, än att man i det nuvarande läget tar hänsyn till rådande förhållanden men bibehåller sikten över det hela och icke begränsar sig till de små sakerna. Gör man det finns det goda skäl att inta den ståndpunkten, att man inte här skall handla i hastigt mod utan göra det efter mycket moget övervägande.

Herr Janson i Frändesta: Herr talman! Herr statsrådet uppehöll sig först vid frågan om de frivilliga bidragen. Jag sade i mitt första anförande, och jag ber att få upprepa det, att det har visat sig, att i de många städer, där det icke finnes tillräckligt många stora och förmögna företag samt många förmögna personer, leda dessa frivilliga insamlingar icke till något egentligt resultat. Herr statsrådet torde veta, att de luftvärnspjäser som det här är fråga om kosta mellan 150,000 och 200,000 kronor. Jag förstår mycket väl herr statsrådets inställning, att man skall vara försiktig, ja, jag skulle mycket väl kunna förstå den i vanliga tider, och jag förstår också, att man även i sådana tider som dessa naturligtvis icke får ge sig in på någon oöverlagd handling, men efter vad som skett på så nära håll, får man väl ändå frångå den vanliga tågordningen, och man får snabbt vidtaga åtgärder som man i lugna tider kanske skulle överväga på ett annat sätt.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag har icke kunnat undgå att för min del känna en mycket stark besvikelse inför det svar som statsrådet avgivit på interpellationen och frågan. Herr statsrådet påpekade det reella sambandet emellan frågan och interpellationen samt avgav ett svar som i formellt hänseende säkerligen icke kan utsättas för någon kritik. Men vill man söka ett realistiskt bedömande, då får man väl närmast gå till den ståndpunkt som intogs av länsstyrelsen i Kalmar län.

Herr statsrådet har till försvar för sitt ställningstagande upprepade gånger under denna hittills ganska korta debatt hänvisat till vad riksdagen *synes* ha beslutat och till den ståndpunkt som riksdagen *synes* ha intagit. Det förefaller mig, att det varit naturligare, om statsrådet, trots all den respekt för riksdagens mening som statsrådets uttalande ger vid handen, uttalat sin egen personliga mening i detta spörsmål. Jag förmodar, att det är såväl herr statsrådet som regeringens övriga medlemmar fortfarande obetaget att vid skilda tillfällen taga upp en fråga och föra fram den i en viss riktning, även om riksdagen vid tidigare tillfällen intagit en särskild position.

Herr statsrådet försvarade sin position, om jag fattade honom rätt, bland

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)
annat därmed, att det vore omöjligt att på så kort tid, såsom herr statsrådet uttryckte det, hinna bearbeta ett så vidlyftigt problem och komma fram till ett positivt resultat. Det förefaller mig, som om tiden ingalunda vore så kort till dess nästa lagtima riksdag har avslutat sitt arbete. Det är ingen som begärt, att statsrådet redan till denna riksdags början skulle ha en utredning i denna fråga verkställd. Det förefaller ha varit naturligare, om statsrådet i sin tvekan uttalat ett välvilligt »kanske» i stället för detta positiva »nej», som utesluter varje prövning. Varför statsrådets ställningstagande är så beklagligt, det är efter mitt sätt att se, att det vittnar — förlåt uttrycket, herr statsråd — om en sådan sterilitet i tänkesättet och en sådan formalism vid behandlingen av denna viktiga fråga, som sannerligen icke står i överensstämmelse med tidsläget av i dag.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Som svar till herr Fast skulle jag vilja framföra två synpunkter.

Herr Fast sade, att om kommunerna finge bevilja anslag till luftvärn, så skulle vi därmed komma över på en linje som för dithän, att kommunerna en vacker dag få bevilja anslag till flygplan. Ja, det är ett vanligt sätt att föra en tankegång vidare och därmed söka motverka intrycket av vad en föregående talare sagt. Men här är det, herr talman, endast fråga om anslag till luftvärn. Det är möjligt att om ett eller annat år frågan ter sig under andra aspekter.

Herr Fast uttalade vidare, att därest kommunerna finge anslå medel till luftvärn, så skulle luftvärnskanonerna kunna bli placerade på ett felaktigt sätt i landet, om jag får uttrycka det så. De skulle kanske komma att uppställas på platser där de mindre väl behövdes i stället för på andra platser där man hade större behov av dem. För det första skulle jag vilja säga, att när den dagen kommer, få vi väl taga den sorgen, och för det andra, att herr Fast förbiser, att det finns möjligheter att importera luftvärnskanoner, varvid ett sådant anslag, som det här är fråga om, inom en kommun skulle betyda en positiv ökning av landets försvarskraft, om vi förutsätta, att staten lägger beslag på alla luftvärnskanoner som fabriceras här i landet.

Herr **Råstock**: Herr talman! Det är ett beklagligt tidstecken, då man ifrågasätter att utan vidare lämna vad som är gällande rätt. Det mål som här berörts har prövats i den ordning som är föreskriven. Jag har mycket lätt att förstå, att statsrådet svarat på det sätt han gjort, ty det är, som han betonade, ingen lätt sak att reda ut ett så pass vidlyftigt spörsmål som det här är fråga om.

Jag skall icke yttra mig om huruvida det funnits möjligheter för vederbörande i Västervik att ordna sin speciella fråga, men jag är icke säker på att man där uttömt alla möjligheter som kunnat komma i fråga, därest man lagt upp saken på ett tillräckligt förnuftigt sätt. Om saken i och för sig var riktig eller ändamålsenlig, skall jag icke heller yttra mig om.

Gentemot herr Liedberg vill jag säga, att det står såväl honom som andra fritt att väcka motion i frågan vid den lagtima riksdagen. Den är ju icke så synnerligen långt borta. Då går det ju att få besked om den majoritet, som här tydligen efterlysts.

Till sist vill jag säga några ord om det uttalande som här gjorts, att när Kungl. Maj:t kunde lägga fram förslag om värnskatt utan att förut tillfråga ämbetsverken, så borde det kunna gå för sig att komma med ett förslag även i denna fråga utan någon vidlyftigare utredning. Jag är rätt gammal i denna sal, men jag kan icke påminna mig, att det funnits någon finansminister, som

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

ansett sig böra gå till ämbetsverk och institutioner och fråga: hur anse ni, att jag bör lägga upp mitt förslag till täckning av anslagsbehovet i budgeten? Denna utredning sker, mina herrar, i finansdepartementet, och den skall helt enkelt ske där. Det är icke svårt att komma till det resultatet, att det erfordras en värnsskatt på 150 miljoner kronor jämte indirekta skatter, när man vet, att underskottet i budgeten uppgår till mer än 500 miljoner kronor. Det räcker för mig att veta detta.

Herr Bergström: Herr talman! Om det nu förhåller sig så, att herr Liedberg är mycket besviken över statsrådets svar, ber jag för min del att få säga, att jag är synnerligen tillfredsställd. Jag befarar, att om vi skulle öppna spärren i våra kommunallagar för anslag av den sort som här ifrågasatts, så skulle vi därmed åstadkomma ganska stora risker för kommunernas ekonomi och finanser. Kommunernas ekonomi är mångenstädes hårt pressad redan som det är, och just i höst är det en hel rad av kommuner, som fått höja sina skattesatser med ganska stora belopp och därmed kommit upp till en uttaxering som är ganska tyngande. Det är här fråga om mycket dyrbara saker, och skulle man kunna få bort den här spärren och sedan framkalla panikstämning här och där i våra kommuner, så fruktar jag, att man skulle kunna få igenom anslag för luftvärn som avsevärt skulle överstiga kommunernas bärkraft.

Jag ber att få anföra en annan synpunkt, som också bör komma fram i dag, och det är den, att kommunerna nu ha ganska kostnadskrävande uppgifter för luftskyddet. Detta luftskydd har innevarande höst föranlett skattestegringar i flera kommuner, bland annat i den kommun som jag tillhör, Hälsingborgs stad, och det är ingen hemlighet för oss, att här förestå nya anspråk på kommunerna, som komma att påkalla nya betydande utgifter. Det synes mig mycket förklarligt, om man nu i kommunerna anlägger en sådan rent praktisk synpunkt på luftvärn och luftskydd, som att kommunerna böra samla sina resurser och möjligheter till att skaffa ett något så när tillfredsställande luftskydd. Detta kommer att ställa sådana utgiftskrav på kommunerna, att det är tillräckligt med finansiella bekymmer att klara dessa.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Råstock som förvånade mig en liten smula. Han polemiserade mot att man nu skulle frångå gällande rätt. Jag tror, att hans ord föllo så. Här har naturligtvis icke varit någon som ifrågasatt något annat än att man skulle på en punkt, där man anser att gällande rätt är oriktig, skapa en ny lagstiftning. Det är något som har gjorts i hundratals fall förut. Ingen har ifrågasatt, att det utslag som här fällts skulle på något sätt upphävas.

Herr Råstock erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är möjligt att jag drog felaktiga slutsatser av herr Holmbäcks anförande. Jag vill emellertid säga, att när herr Holmbäck beklagade, att det icke var möjligt för en riksdagsman att väcka förslag vid denna urtima riksdag, då är det icke så lätt att veta, vad herrarna syfta på, i synnerhet som man samtidigt betonar, att det är fara på färde och att ärendet brådskar.

Herr Holmbäck, som likaledes för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! I mitt yttrande kan omöjligt inläggas den meningen, att jag skulle vilja väcka motion om att upphäva regeringsrättens utslag. Mot detta vill jag på det kraftigaste protestera. Jag misstänker, att herr Råstock knappast tänkt sig in i vad han sade, när han fällde sitt yttrande.

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

Herr **Liedberg** erhöll jämväl ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är ytterligare en felaktig slutsats som herr Råstock har dragit, och jag skulle vilja upplysa honom därom. Det är nämligen så, att jag faktiskt icke är okunnig om min och andras möjligheter att väcka motion till nästa riksdag.

Till herr Bergström, som var så belåten med statsrådets svar, vill jag säga, att han en gång bör ha utsikt att bli inräknad bland vår tids bourboner.

Härefter erhöll herr **Råstock** ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag måste säga till herr Holmbäck, att så illa har jag icke vantolkat hans yttrande som att han skulle anse, att man skulle upphäva regeringsrättens utslag. Men jag vill erinra om att herr Holmbäck beklagade, att grundlagen innehöll förbud mot att väcka motioner vid en urtima riksdag i andra frågor än dem som stå i samband med kungl. propositioner. Därav drog jag den slutsatsen, att han ville lämna vad som är gällande rätt.

Vidare anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Då jag är representant för en landsända med skattetyngda både lands- och stadskommuner, ber jag att få uttrycka min tillfredsställelse med herr statsrådets deklARATION i denna fråga.

I densamma finns en viss tendens. Det pågår en utredning angående skatteutjämning här i landet, och denna utredning måste komma att resultera i, att staten från kommunerna och särskilt de skattetyngda kommunerna tar på sig en del av de bördor, som nu åvila dessa. Den tendens, som kom fram i interpellanternas inställning, gick i fullständigt motsatt riktning. Den gick nämligen i den riktningen, att till ändamål, till vilka *staten* förut lämnat anslag, skulle *kommunerna* nu få bevilja medel. Innebörden i dessa interpellationer gick alltså i fullständigt motsatt riktning mot den åskådning, som säkerligen finns hos den stora massan av skattebetalare, särskilt i de skattetyngda kommunerna. Såsom framgår av interpellanternas anföranden, gäller det i detta fall en fattig skattetyngd kommun, som alltså skulle på sätt och vis känna sig skyldig att skaffa medel och giva anslag, som det förut ankommit på staten att bevilja. Jag måste alltså för min del säga, att hela den skattefördelningstendens, som kom fram i detta interpellanternas yrkande — även om det här gäller de mest nödvändiga saker för vårt skydd — ändock är en tendens, som över huvud taget går emot den utveckling på skattelagstiftningens område, som vi önska här i landet.

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Herr Bergström talade om kommunernas ekonomi och risken för att slå sönder densamma. Han talade om panikstämning inom kommunerna. Jag tror nu icke, att kommunernas valda representanter komma att mera gripas av någon panikstämning än vi här i riksdagen.

Från flera håll, senast från herr Hages, har det talats om utredning. Jag måste säga, att jag icke kan förstå den mentaliteten, att man talar om utredningar och att vi skola vänta och se, hur det verkar i olika avseenden. Jag tror, herr talman, att vi böra taga vara på den tid som vi ytterligare kunna ha på oss. Ingen vet, hur länge vi få ha fred i detta land.

Herr **Hellberg**: Herr talman! Jag är delvis förekommen av herr Janson i Frändesta. Det var herr Bergströms anförande nyss som uppkallade mig. Jag tyckte, att det andades en smula dåligt förtroende till vår demokrati. Jag

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

vet icke, om Göteborg kan jämföras med Hälsingborg. Det är emellertid så, att det aktade parti, till vilket även herr Bergström hör och som på många ställen är känt för en sund omtanke om statens och kommunernas finanser, oftast får avgörandet i sin hand. Jag förstår därför icke herr Bergströms ängslan i detta fall, när därtill de som talat för dessa ändringar i lagstiftningen hava framhållit, att det kan vara önskvärt med en viss form av spärr, t. ex. att beslut underställes Kungl. Maj:t eller att det skall vara kvalificerad majoritet. Jag tror, att herr Bergström kan känna sig lugn. Han litar nog också fortfarande på det sunda omdömet hos de kommunala myndigheterna. Men när det gäller att söka få ihop pengar på frivillighetens väg, så är jag säker på att många av dem som något syssla därmed skulle kunna stiga upp här och vitsorda, hur ofta de hört det svaret: vi skulle kunna vara med härom, om kommunen gör någonting. Jag tror icke, att de herrar som här i dag ha betygat sin tacksamhet för statsrådets svar ha gjort så mycket för att underlätta en frivillig insamling, en frivillig insamling som dock allt fortfarande måste fortsättas.

Herr Andersson i Igelboda: Herr talman! Det är kanske något tidigt att yttra sig över den motion som herr Liedberg bebådade skulle komma vid nästa lagtima riksdag, men jag kan icke underlåta att säga några ord i anslutning till det ämne som vi här debattera.

Jag är kanske en av dem som varmast önska lämna kommunerna all möjlig frihet i fråga om deras beslutanderätt, och om jag icke minns alldeles fel, har jag också uttalat mig härför i debatter i riksdagen och i utskott vid de tillfällen, då vi företagit ändringar i kommunallagarna och därvid bibehållit det gamla uttrycket, som begränsar kommunernas beslutanderätt till frågor som beröra kommunernas gemensamma hushållning och förvaltningsangelägenheter. Jag är icke främmande för den tanken, att man här skulle kunna vara med om en uppmjukning, men å andra sidan måste jag säga, att det vore olyckligt, om denna uppmjukning skulle leda därhän, att gränsen mellan statens och kommunernas uppgifter skulle utsuddas. Jag tror, att det vore lyckligare, om vi tvärtom här i landet kunde draga upp dessa gränser ännu skarpare, än de för närvarande äro, så att icke olika samhällliga organ syssla med samma angelägenheter. Tendensen i detta avseende är ju att från kommunerna överflytta en del uppgifter till staten för att åstadkomma en skatteutjämning. Då kan det icke vara lämpligt att i en speciell fråga gå en annan väg och överflytta en del uppgifter, som hittills ostridigt ansetts vara statens uppgifter, på kommunerna.

Jag måste instämma i vad herr Fast yttrade, att det här givetvis skulle bli ganska svårt att uppdraga någon gräns, om man släppte efter i fråga om denna sak. Det är ju icke säkert, att det är luftvärnskanoner som kommunerna främst önska. Västervik och kanske andra städer skulle möjligen i ännu högre grad behöva kustartilleripjäser, ja kanske en flotta för att skydda sin skärgård. Man kan sväva ut hur mycket som helst, om vi gå in för att kommunerna skulle medverka i fråga om försvarsväsendet. Alla äro intresserade av att stärka vårt lands försvarskraft. Jag tror inte, att vi skola på något sätt rubba den enhällighet, som för närvarande är rådande, genom att taga upp en strid om vem som skall bekosta dessa anordningar. I likhet med herr Fast tror jag för övrigt, att här göres allt vad som kan göras för att för närvarande stärka vårt lands försvar. Pengarna komma att tagas ut och måste tagas ut av den enskilde individen. Om de tagas ut genom kommunen eller staten, är närmast en lämplighetsfråga, och ur utjämningsynpunkt måste jag hålla på, att det är lämpligast, att alla kostnader för försvarsväsendet tagas ut genom staten.

Svar på fråga och interpellation. (Forts.)

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Det har talats mycket om utredningar här. Med anledning därav kan jag icke underlåta att erinra herrarna om, att i våras förelåg en motion, att ett av våra ämbetsverk, som hade en mycket viktig del av försvarsväsendet att sköta, skulle omorganiseras så, att det skulle få en heltidskraft i spetsen. Då beslöt riksdagen, att saken först skulle utredas, och när världskriget kom, mina herrar, var den inte utredd, och det talades sedan mycket i tidningarna om de förhållanden, som på vissa områden rådde vid världskrigets utbrott.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 2.

Föredrogos var efter annan och remitterades till första särskilda utskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 62 av herr *Henriksson*; och

nr 63 av herrar *Hansson* i Hönö och *Staxäng*.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 60—65 samt andra särskilda utskottets utlåtande nr 32.

§ 4.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen om tjänsteplikt för medicinalpersonal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å läskedrycker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 6.

Anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen om tjänsteplikt för medicinalpersonal.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Herr *Henriksson* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, med förslag till förordning om industrisoackerskatt, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Vougt* under 10 dagar fr. o. m. den 10 dec.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.6 e. m.

In fidein
Gunnar Britth.

Tisdagen den 12 december.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande december.

§ 2.

Herr statsrådet *Hägglöf* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 94, allgående anvisande av anslag till bidrag till utlandssvenskarnas förening.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till första särskilda utskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 64 av herr *Henriksson m. fl.*

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 66 och 67.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Herr *Nordström* i Kramfors avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 92, med förslag till lag om tjänsteplikt m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.